

Ünsal,S., Korkmaz, F & Çetin, A .(2016).Lise Öğrencilerinin ‘‘Felsefe’’ Kavramına Yönelik Metafor Algılarının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16 (3), 1047-1064.*

Geliş Tarihi: 11/02/2016

Kabul Tarihi: 18/10/2016

DOI:

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ‘‘FELSEFE’’ KAVRAMINA YÖNELİK METAFOR ALGILARININ İNCELENMESİ

Serkan ÜNSAL*
Fahrettin KORKMAZ**
Abdullah ÇETİN***

ÖZ

Bu araştırmada lise öğrencilerinin ‘‘felsefe’’ kavramına yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla oluşturdukları metaforların belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırma olgu bilim araştırma deseninin kullanıldığı nitel bir çalışmadır. Bu çalışmaya Kahramanmaraş Anadolu Lise ’sinde öğrenim gören toplam 120 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrenciler tarafından üretilen toplam 74 metaforun ortak özelliklerinden hareketle 11 kategori oluşturulmuştur. Öğrencilerin 6’sı (%7.2) felsefeyi araç olarak, 13’ü (%15,21) felsefeyi yemek/yiyecek olarak, 19’u (% 22,23) felsefeyi kişi olarak, 6’sı (% 7.02) felsefeyi sorgulayan olarak, 6’sı (%7.2) felsefeyi yer/mekan olarak, 4’ü (% 4.68) felsefeyi karmaşa olarak, 2’si (% 2,34) felsefeyi değişken olarak, 4’ü (%4,68) felsefeyi canlı olarak, 3’ü (%3,51) felsefeyi gereksiz olarak, 11’i (%12,87) felsefeyi öznellik olarak, 2’si (%2,34) ise felsefeyi takım olarak algılamaktadır. Sonuç olarak metaforlar lise öğrencilerinin ‘‘felsefe’’ kavramına ilişkin algılarını açıklamada önemli bir araştırma aracı olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Metafor, Felsefe Algısı, Metafor Algısı

INVESTIGATING THE METAPHOR PERCEPTIONS OF HIGH SCHOOLS STUDENTS TOWARDS THE CONCEPT OF ‘‘PHILOSOPHY’’

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the metaphor perceptions of high school students towards the concept of ‘‘philosophy’’. The purpose of this study is presenting the perceptions of high schools students towards the concept of ‘‘philosophy’’ through metaphors. This is a qualitative study using scientific research design. As a result of the study, 11 categories based on common features of 74 metaphors produced by the students were created. 6 students (7.02%) perceived philosophy as a tool, while 13 students (15.21%) perceived as food, 19 students (22.23%) perceived as a person, 6 students (7.2%) perceived as questioner, 6 students (7.02%) perceived as a place or location, 4 students (4.68%) perceived as confusion, 2 students (2.34%) perceived as unnecessary, and 11 students (12.87%) perceived as subjectivity and 2 students (2.34%) perceived as a team, respectively. As a result metaphors of high school students ‘ ‘ philosophy ‘ ‘ the statement concluded that perceptions of the concept has been used as an important research tool.

Keywords: metaphor, philosophy of perception, metaphorical perception

* Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, serkanunsal09@hotmail.com

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, korkmaz2725@gmail.com

*** Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Doktora Öğrencisi, abdcetin46@gmail.com

1.GİRİŞ

İnsanlar dilek ve temennilerini karşıdaki kişi/kişilere aktarmak için benzetmelerden, farklı konuları birbiriyle ilişkilendirmek gibi jestler gibi çeşitli iletişim yollarını kullanırlar. Kullandıkları bu yollar aracılığıyla kişiler anlatılmak istenenleri hem etkileyici bir şekilde hem de daha kalıcı ve basit bir şekilde diğer kişilere anlatırlar. Anlatımı kolaylaştırmak, bilinen bir durumdan hareketle bilinmeyen bir durumun anlaşılmasını sağlamak adına kullanılan iletişim yollarından biri de metafordur. Metafor, Yunanca karşılığı“ aktarmak” anlamına gelen “metapherein” sözcüğünün farklılaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Meta “değişmek” pherein ise “katlanmak” anlamındadır. Günümüzde ise iki nesne, olay veya durum arasındaki yakın ilişkileri ortaya çıkarmak anlamında kullanılmaktadır (Draaisma, 2007; Levine, 2005).

Metafora yönelik ilgili alan yazında farklı tanımlara rastlanmaktadır. Metaforu; Deant-Reed ve Szokolszky (1993) bir kavramın bir nesnenin ya da bir düşüncenin bir başka nesne ya da kavram yardımıyla dolaylı yoldan anlatılması olarak; Marshall (2010) metaforu bir şeyi başka bir şeyle açıklama faaliyeti olarak; Aydoğdu (2008) bireylerin bilinmeyenini bilinenle ilişkilendirerek kavramlar arasında yeni bağlantılar kurma çabası olarak tanımlamaktadır. Metaforların farklı fonksiyonlara sahip oldukları söylenebilir. Saban, Koçbeker, Saban (2006)’a göre metaforlar bireyin soyut, karmaşık bir kavramı veya kuramsal bir yapıyı anlamasına ve açıklamasına imkan tanıyan güçlü bir zihinsel araç olarak önemli olduğunu ifade etmektedir. Tompkins ve Lawley (2002)’e göre metafor; bireyin yaratıcı düşünmesinde, düşüncelerini yansıtmada ve şekillendirmesinde hayal kurmasında, dilin imkânıyla kendini ifade etmesinde, insan davranışlarına yön vermede, kavramların ve olguların daha net ve basit düzlemde anlaşılmasında önemli fonksiyona sahiptir. Genel anlamda metafor; bireylerin kendilerini ve dünyayı algılamalarına, anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik bir modelleme veya güçlü bir zihinsel araçtır (Aslan ve Bayrakçı, 2006; Girmen, 2007).

Eğitim- öğretim sürecinde metaforlar farklı amaçlarla kullanılsa da metaforların birçok yararlarından söz edilebilir. Bu yararlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Soyut veya karmaşık olan olguları daha somut olgularla karşılaştırılmasında (Lakoff ve Johnson, 2007),
- 2- Anlaşılamayan, anlaşılması zor olan konuların veya bazı kavramların daha anlaşılır şekilde ifade edilmesinde (Arslan ve Bayrakçı, 2006; Döş 2010),
- 3- Tartışma ve araştırma aracı olarak kullanılmasında (Saban, 2004),
- 4- Alternatif yorum getirerek gerçekliği ve bilgiyi kavramada (Çalışkan, 2009),
- 5- Düşünme ve görme biçimi olarak dünyayı kavrayışa yardım etme (Morgan, 1998),
- 6- Analiz edilmek istenen kavramlarının nasıl algılandığını ortaya çıkarmada metaforlardan faydalanılabilir (Cerit, 2008).

Metaforlar diğer taraftan öğrenme için motivasyonu artırabilir, bilginin daha uzun süre akılda kalmasını sağlayabilir, öğrencinin sezgilerini geliştirebilir, hayal gücünü geliştirebilir, derse ve eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmesini sağlayabilir, ders korkusunu ve öğrenme isteksizliğini ortadan kaldırabilir ve öğrenciye keşfedici ve yaratıcı öğrenme sağlayabilir (Arslan ve Bayrakçı, 2006; Fretzin, 2001; Osborn, 1997). Bireyin bilişsel dünyasına etkide bulunan metaforlar diğer taraftan bireyin duyuşsal davranışlarına da etkide bulunduğu söylenebilir. Çünkü bilişsel ve duyuşsal süreçler birbirini etkileyerek bireyin davranışlarını biçimlendirdiği düşünülmektedir.

Balcı (1999)’ya göre metaforik düşünce özne ve araç olarak iki ana bölümden oluşmaktadır. Özne, benzetilen olarak açıklanması istenen olgu ya da durumdur. Araç ise, benzeyen olarak

metafordur. Bu çalışmada felsefe kavramı özne olarak adlandırılırken; felsefeye yönelik lise öğrencileri tarafından üretilen metaforlar yani benzeyen (ıspanak, saltanat, çocuk, anne, perspektif, girdap, vb.) ise araç olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda metafor ile felsefe arasındaki ilişkinin ortaya konulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Felsefe sözcüğü, eski Yunanca’dan Arapça’ya ve bu dilden de Türkçe’ye geçmiştir. Sözcüğün Yunanca aslı ‘‘philosophia’’dır ve iki ayrı sözcükten oluşur: ‘‘Philia’’ arıyorum, sevgi anlamına gelir: ‘‘sophia’’ ise bilgelik ya da genel olarak bilgi demektir. Öyleyse, ‘‘philosophia’’ bilgi ve bilgelik sevgisi veya aşkı anlamına geliyor. Eski Yunanca ‘‘sophia’’ sözcüğü, kuru ve soyut bir bilginin ötesinde akıllıca ve ölçülü davranmak, kendini kontrol etmek ve kötü durumlarla mücadele etmek anlamına da gelmektedir (Hilav, 1986). Felsefe MÖ 7–6. yy’da Yunanistan’da ‘‘Miletos’’ da Thales’le başladı. Ancak felsefe sözcüğünü ilk kullanan ünlü Yunanlı matematik ve filozof Pythagoras’tır. Felsefeyi bugünkü anlamda anlaşıldığı şekliyle ilk kullanan ise Aristoteles’tir. Aristoteles ilk olarak felsefeyi; ‘‘prima philosophia’’ olarak kullanmış; bu kullanım bugünkü anlamıyla ‘‘metafizik’’ kavramına denk gelmektedir (Sözer, 2009). Herkesin üzerinde hemfikir olduğu felsefenin bir tanımını verebilmek oldukça zordur. Bu zorluk felsefenin öznelliğinden ve ilgilendiği konuların genişliğinden kaynaklanmaktadır. Felsefenin farklı tanımları olsa da tüm tanımların ortak noktası, felsefenin insanı merkez alan zihinsel bir etkinlik olduğudur.

Felsefe, düşünce tarihinde, farklı dönem ve kültürlerde değişik bakış açılarına göre farklı anlamlar kazanmıştır. İbnî Hindi felsefeyi; varlıkları, varlık olmaları bakımından bilmek; erdem arayışı ve Tanrı sevgisi olarak aklın yol göstericiliğinde gerçeği aramak olarak tanımlamıştır. Sokrates’e göre felsefe; kişinin neyi bilmediğini bilmesi iken, Platon’a göre felsefe; gerçekliğin hakiki doğasını kavramak, tek tek her şeyin ne için olduğunu bilmek olarak; Aristoteles ise felsefeyi; ilk nedenler ile ilkelerin araştırılması olarak tanımlamıştır (Koç, 2009). Kant ise felsefeyi, bir zihinsel etkinlik biçimi olarak kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiası (Arslan, 1996); Solak (2006)’da felsefeyi bir düşünme sanatı ve akli en etkin bir şekilde kullanma biçimi olarak; Topdemir (2009) ise felsefeyi her türlü varlık üzerine düşünme, anlama, anlamlandırma, açıklama, bilme, tanıma, öğrenme, eylemi ve etkinliği olarak tanımlamaktadır.

Felsefeyle metafor ilişkisi bağlamında felsefe özü itibarıyla diğer disiplinlerce karşılaştığında soyut yönü ağırlıklı bir disiplindir. Felsefenin daha iyi anlaşılması için onun somutlaştırılarak aktarılması öğrencilerin felsefeyi daha iyi anlamaları noktasında önemli görülmektedir. Metaforu; bir kelimeyi/terimi/ kavramı ya da olguyu daha net ve daha somut anlatmak amacıyla, başka bir terimle benzeterek anlatmak olduğu düşünülürse felsefenin anlaşılmasında metaforların kullanılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Metaforun felsefede kullanım amacı, ifadeye bir üslup güzelliği katmak, anlaşılmasında zorlanılan karmaşık konu veya kavramları biraz daha anlaşılır kılmak ya da daha somut bir şekilde ifade dilmesine katkı sağlamaktır (Aydın, 2006). Felsefe tarihinde; felsefeyi anlaşılması güç oldukça soyut, belirsiz ifadelerden kurtarıp daha net ve somut olarak anlaşılması için metaforlar kullanılmıştır. Özellikle zihinsel bir etkinlik olan felsefenin anlaşılmasındaki zorluklar düşünülürse, metafora duyulan gereksinim daha iyi anlaşılacaktır (Aydın, 2006). Bu gereksinim sonucunda ilk çağ filozoflarından itibaren, felsefede metaforlar kullanılmaktadır. Bu konuda; Sokrates’in insan ruhunu balmumuna benzetme metaforu Platon’unun devleti insana benzettiği metaforu ile mağara metaforu, felsefede kullanılan en eski ve en fazla bilinen metaforlardır (Keklik, 1990). Keklik (1984)’e göre metafor, ilk çağdan günümüze felsefede farklı şekillerde ve farklı amaçlar için kullanılmıştır. Bu çalışmada metaforun kullanımı amacı ise felsefenin ne olduğu, öğrenciler tarafından nasıl algılandığı, felsefeye nasıl bir anlam yüklediklerini ortaya çıkarmaktır.

Literatür incelendiğinde metafor çalışmalarının daha çok öğretmen adayları, okul müdürleri, öğretmenler, lisans yada lisansüstü öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Lise öğrencilerinin metafor algılarını ortaya koymaya yönelik ise çok az çalışma bulunmaktadır. Aydın (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ortaöğretim öğrencileri coğrafyayı %34'ü "mekânın ifadesi", % 19'u "bilginin ifadesi", %17'si "yaşamın ifadesi", % 9'u "sonsuzluğun ifadesi", % 8'i "kıyametin ifadesi", %5'i "değişimin ve gelişimin ifadesi", % 5'i "kılavuzun ifadesi" ve % 3'ü "zorunluluğun ifadesi" olarak algıladıkları görülmüştür. Coşkun (2010)'un yaptığı çalışmada ise 108 lise öğrencisinin iklim kavramına yönelik algıları metafor yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler iklim kavramını daha çok bir değişim şeklinde algılamıştır. Bağçeci ve Korkmaz (2013)'ın yaptıkları çalışmada ise "üniversite" kavramını lise öğrencilerinin % 20.4'ü "özgürlüğün ifadesi" ; %17.3'ü "mekan" (Köprü, tarla v.b) % 22.4'ü "bir süreç"; %16.3'ü "gelecek" ; % 9.1'i "kültürel çeşitlilik" olarak; % 12.2 "karamsarlığın bir ifadesi" olarak değerlendirmişlerdir. Pilav ve Üstün (2013) ise ortaöğretim öğrencilerinin edebiyat kavramına yönelik düşüncelerini metaforlar yoluyla belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda lise öğrencileri altı kategoride metafor üretmiştir. Metaforlar incelendiğinde öğrencilerin edebiyatın insanla ve günlük hayatla olan ilişkisinin farkında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapıcı (2015)'nın lise öğrencilerinin, biyoloji kavramına ilişkin metafor algılarını incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrenciler 8 kategoride 36 metafor üretmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu biyolojiyi; değişen/ gelişen olarak yaşamın kaynağı-yaşamın kendisi şeklinde nitelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Genellikle öğrencilerin biyolojiyle ilgili olumlu görüşe sahip oldukları görülmüştür.

Literatür incelendiğinde lise öğrencilerinin felsefe kavramına yönelik algılarını ortaya koymaya yönelik bir çalışma bulunmamıştır. Bu çalışmanın öğrencilerinin felsefe kavramına ilişkin algı ve düşüncelerini ortaya koyarak literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla 12.sınıflarda okuyan lise öğrencilerinin "felsefe" kavramına yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla, felsefenin öğrenciler için ne anlam ifade ettiği, felsefenin işlevselliği konusunda öğrencilerin düşüncelerinin ne olduğu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Diğer taraftan bu çalışmayla öğrencilerin felsefe kavramına yönelik bir farkındalık kazanmaları da amaçlanmıştır. Bu amaçlara uygun olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencileri "felsefe" ye ilişkin algılarını hangi kavramlar aracılığı ile açıklamaktadırlar?
2. "Felsefe" kavramına yönelik ileri sürülen metaforlar hangi kategoriler altında değerlendirilebilir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Lise öğrencilerinin felsefe kavramına ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgu bilim) desen kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Fenomenoloji, insanların bireysel olarak ya da birlikte yaşadıkları deneyimleri fenomenleri nasıl algıladığına /anlamlandırıldığına/ betimlediğine/hatırladığına ve diğer kişilerle onun hakkında nasıl konuştuğuna odaklanır (Patton, 2014). Olgu bilim araştırma deseninin amacı; bireylerin bir

olguya ilişkin deneyimlerini, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları, gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarmaktır (Eraslan, 2011). Bu çalışmada fenomenoloji yöntemine uygun olarak öğrencilerin felsefeyi nasıl algıladıkları, nasıl deneyimledikleri, metaforlar aracılığıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın araştırma grubunu Kahramanmaraş ilindeki bir Anadolu lisesinin 12. sınıflarında öğrenim gören 120 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan 12.sınıf öğrencilerinin her birine “felsefe” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak için, “felsefe..... gibidir;/ çünkü”ibaresinin yazılı olduğu bir kağıt verildi. Saban (2008)’e göre metafor çalışmalarında “gibi” kavramı metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki bağı daha net bir şekilde çağrıştırmak için kullanılır. “Çünkü” kavramıyla da öğrencilerin ürettikleri metaforlar için bir gerekçe veya mantıksal bir dayanak oluşturması beklenir. Daha sonra metaforun ne demek olduğuyla ilgili açıklama yapıldıktan sonra, bu çalışmanın amacı konusunda da öğrencilere bilgi verildi. Özellikle bu çalışmanın bir notla değerlendirilmeyeceği ve katılımın serbest olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin 40 dakikalık sürede sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak düşüncelerini dile getirmeleri istenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Analiz sürecinde birinci aşamada öğrencilerin kullandıkları metaforlar betimsel analiz yapılarak tablo haline getirilmiştir. Tablolarda öğrencilerin metaforları kullanma sıklıkları ve yüzdelikleri verilmiştir. İkinci aşamada, metaforun kaynağı, metaforun konusu ve kaynağı arasındaki ilişki bakımından ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Metaforda Saban (2008)’in belirttiği üzere metaforun kaynağı ile bu kaynağa ilişkin gerekçe/mantıksal dayanak önemlidir. Kaynak ile mantıksal gerekçe arasında bağlantı kurulmadığı durumlarda Aydın (2011)’a; Şeyihoğlu ve Gencer(2011)’e; Semerci(2007)’ye göre metaforlar ayıklanarak analiz dışı bırakılır. Bu çalışmada ise felsefe kavramına yönelik üretilen metaforlara ilişkin herhangi bir mantıksal dayanağın (gerekçenin) sunulmadığı, felsefe kavramının anlaşılmasına bir katkı sağlamayacağı düşünülen metaforlar analiz dışına bırakılmıştır.

Araştırmanın başlangıcında 120 lise öğrencisinden metafor geliştirmeleri istenmiştir. Ancak sadece 85 lise öğrencisinin geliştirdiği metaforlar değerlendirmeye tabi tutulmuş, geriye kalan 35 öğrencinin ileri sürdüğü metaforlar, tanım şeklinde olan, birden çok benzetme yapılan ve üretilen metafora ilişkin mantıksal bir gerekçesi olmayanlar araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Kapsam dışı bırakılan metafor örnekleri sebepleri ile birlikte aşağıda açıklanmıştır. Örneğin; “Felsefe çöp kovası gibidir; çünkü her düşünür görüşünü kovaya atar orda kokar” Metaforu geliştiren öğrenci felsefeyi çöp kovasına benzetmiş; ancak bu benzetmeye ilişkin benzetme sebebinin mantıksal dayanağı mantıksal gerekçelendirmeden yoksun olduğu için kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırmada öğrencilerin yazdıkları metaforlar analiz edilirken, metaforların “felsefe” kavramını daha iyi anlamaya yardımcı olup olmadığına da bakılmıştır. Yine bu amaca hizmet etmeyen kâğıtlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Örneğin; “*Felsefe, felsefe gibidir/ Çünkü felsefe yapılmaktadır*”. Bu metaforu geliştiren öğrenci felsefeyi felsefe benzetmiştir. Fakat bu benzetmeyi totolojik düzlemde açıklamıştır. Ayrıca bu ifadenin felsefe kavramının anlaşılmasına herhangi bir katkı sağlamayacağı da görülmektedir. Yine “*Felsefe, Mercedes gibidir; çünkü hızlı kaçar*”

ifadesinde benzetilen kavram olan “Mercedes” kavramında herhangi bir sorun bulunmazken mantıksal gerekçe olarak sunulan “hızlı kaçır” ifadesi ile benzetilen ifade arasında bir ilişki kurulamadığından değerlendirmeye alınmamıştır. Yine 8 lise öğrencisi “felsefe motor, muz, bukaletun” gibidir diyerek çünkü ’den sonraki kısmını boş bıraktığından dolayı değerlendirmeye alınmamıştır.

Kapsam dışı bırakılan metaforların tespitinden sonra geriye kalan 85 geçerli metaforun bir listesi yapılmış ve her bir metaforu temsil eden öğrenci sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Çalışmada 85 lise öğrencisi 74 farklı metafor ortaya koymuştur. Bu metaforlardan 65 tanesi bir öğrenci tarafından; 9 tanesi ise birden fazla öğrenci tarafından üretilmiştir. Örneğin 4 öğrenci felsefeyi “çocuk” a benzetmiştir. Sonuçta, öğrenciler tarafından felsefe kavramına yönelik üretilen toplam 74 metaforun ortak özelliklerinden hareketle 11 kategori oluşturulmuştur. Öğrencilerin 6’sı (%7,2) felsefeyi araç olarak; 13’ü (% 15,21) felsefeyi yemek/yiyecek olarak; 19’su (% 22,23) felsefeyi kişi olarak; 6’sı (% 7,2) felsefeyi sorgulayan olarak; 6’sı (%7,2) felsefeyi yer/ mekan olarak; 4’ü (% 4,68) felsefeyi karmaşa olarak 2’si (% 2,34) felsefeyi değişken olarak 4’ü (% 4,68) felsefeyi canlı olarak 3’ü (% 3,51) felsefeyi gereksiz olarak 11’i (% 12,87) felsefeyi öznellik olarak, 2’si (%2,34) ise felsefeyi takım olarak algılamaktadır.

Araştırmada güvenilirliği sağlamak için, ayıklama işlemi yapıldıktan sonra metaforlar iki araştırmacı tarafından oluşturulan kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra araştırmacıların oluşturdukları kategoriler eşleştirilmiş ve daha sonra ise eşleştirmeler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles & Huberman’ın (1994) (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Genel olarak yapılan analizler neticesinde ortaya çıkan, % 90 ve üzeri sonuçlar kabul edilebilir sonuçlar olarak değerlendirilir. Bu çalışma için elde edilen % 92’i sonucunun ise güvenilirlik açısından yeterli olduğu söylenebilir. Nitel araştırmada güvenilirliğin artırılması için araştırmanın her bir aşamasının ve izlenen yolun ayrıntılı olarak tanımlanması gerekir. Bu araştırma güvenilirliği artırmak için toplanan veriler ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi ve sonuçlara nasıl ulaştığının açıklanması gerekir (Büyüköztürk, 2013). Bu araştırmaya özgü olarak kavramsal kategorilere nasıl ulaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanmış ve bulgular kısmında ise öğrenci görüşlerinden alıntılar sunulmuştur.

Araştırmacı, öğrencilerin felsefe kavramına yönelik algılarını ortaya çıkarma sürecinde mümkün olduğu kadar nesnel tavır sergileyerek dış güvenilirliği sağlamaya çalışmıştır. Kısaca, araştırmacının rolü, öğrencilerin araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda metaforları kağıda yazmalarını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3. BULGULAR

Bu bölümde, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin “felsefe” kavramına yönelik kullandıkları metaforlar ve bu metaforların yer aldığı kategoriler tablolar halinde verilerek analiz edilmiştir.

Lise öğrencilerinin “Felsefe” Kavramına Yönelik Kullandığı Metaforlar

Bu kısımda araştırmaya katılan her bir lise öğrencisinin “felsefe” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar sınıflandırılarak frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Lise Öğrencilerinin “Felsefe” Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Sıra No	Geliştirilen Metaforlar	f	%	Sıra No	Geliştirilen Metaforlar	f	%
1	Araç	1	1,17	39	Mevsim	1	1,17
2	Sevgili	2	2,35	40	Aşure	1	1,17
3	Akıl	1	1,17	41	Günlük	1	1,17
4	Çocuk	4	4,70	42	İnsan	1	1,17
5	Navigasyon	1	1,17	43	Matruşka	1	1,17
6	Maymun	1	1,17	44	5n-1k	1	1,17
7	Kıyafet	1	1,17	45	Şarkı	1	1,17
8	Acun Ilıcalı	1	1,17	46	Hayat	1	1,17
9	Kumbara	1	1,17	47	Maydanoz	2	2,35
10	Aşk	1	1,17	48	Kütüphane	1	1,17
11	Adalet	1	1,17	49	Lastik	1	1,17
12	Google	2	2,35	50	Doktor Yazısı	1	1,17
13	Cacık	1	1,17	51	Denklem	1	1,17
14	Evren	1	1,17	52	Pizza	1	1,17
15	Kız	2	2,35	53	Araba	1	1,17
16	Uzay	3	3,52	54	Ot	1	1,17
17	Kaynana	1	1,17	55	Bornozun Cebi	1	1,17
18	Anne	4	4,70	56	Ahtapot	1	1,17
19	Dedektif	2	2,35	57	Ağaç	1	1,17
20	Ispanak	1	1,17	58	Parmak	1	1,17
21	Gözlük	1	1,17	59	Duygularımız	1	1,17
22	Takım	1	1,17	60	Antidepresan	1	1,17
23	Baba	1	1,17	61	Top	1	1,17
24	Hayat	1	1,17	62	Kuş	1	1,17
25	Kadın	3	3,52	63	Futbol	1	1,17
26	Kumbara	1	1,17	64	Yorumcusu	1	1,17
27	Kum Tanesi	1	1,17	65	İnek	1	1,17
28	Yaşam	1	1,17	66	Aşk	1	1,17
29	Nar	1	1,17	67	Beşiktaş	1	1,17
30	Mustafa Topaloğlu	1	1,17	68	Galatasaray	1	1,17
31	Mit	1	1,17	69	Labirent	1	1,17
32	Kıtalar	1	1,17	70	Yemek Programı	1	1,17
33	Salata	1	1,17	71	Su	1	1,17
34	Girdap	1	1,17	72	Çorba	1	1,17
35	Tablo	1	1,17	73	Salata	1	1,17
36	Ansiklopedi	1	1,17	74	İnternet	1	1,17
37	Perspektif	1	1,17		Türlü Yemeği	1	1,17
38	Saltanat	1	1,17		TOPLAM	74	100

Tablo.1 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin “felsefe” kavramına yönelik 74 adet metafor geliştirdikleri görülmektedir. İlk iki sırada yer alan metaforlar ise sırası ile:

“anne”, “çocuk” (f=4, % 4,70), “uzay”, “kadın” (f=33, %3,52) şeklindedir. Yukarıda yüzde ve frekans değerleri verilen metaforlar Tablo: 2’de kategorik olarak tasnif edilmiştir.

Tablo 2.

Lise Öğrencilerinin Ürettikleri ‘Felsefe’ Metaforuna Yönelik Oluşturulan Kategoriler, Metaforlar, Metafor Sayı- Metafor Frekansı ve Yüzde Değerleri

Sıra No	Kategori	Metaforlar	Metafor Sayısı	Metafor frekansı	Yüzde Değeri
1	Araç olarak	Saltanat(1),Araba(1),Kütüphane(1), İnternet(1), Ansiklopedi(1), Top(1)	6	6	7.2
2	Yiyecek/ Yemek olarak	Türlü Yemeği(1),Salata(1), Çorba(1), Su(1), Yemek Programı(1), Maydanoz(2), Pizza(1), Kahve(1), Nar(1), Aşure(1),Cacık(1), Ispanak(1)	12	13	15.2
3	Kişi olarak	Anne(4), Çocuk(4), Mustafa Topaloğlu(1) Kız(2), Sevgili(2), Acun Ilıcalı(1), Baba(1), Kaynana(1), Kadınlar(3)	9	19	22.2
4	Sorgulayan olarak	Mit(1), Futbol(1), Dedektif(2), 5n-1k(1), Matruşka(1)	5	6	7.02
5	Yer/ Mekân olarak	Girdap (1) Labirent (1) Kıta (1) Uzay (3)	4	6	7.02
6	Karmaşa olarak	Doktor(1), Dört Bilinmeyenli Denklem(1), Anarşizm(1), Kum Tanesi(1)	4	4	4.68
7	Değişken olarak	Mevsim(1), Kıyafet(1)	2	2	2.34
8	Canlı	İnek(1), Kuş(1), Ahtapot(1), Maymun(1)	4	4	4.68
9	Gereksiz	Gereksiz Otlar(1), Ot(1), Bornozun Cebi(1)	3	3	3.51
10	Öznellik	Tablo(1), Perspektif(1), Aşk(1), Duygularımız(1), Parmak İzi(1),Şarkı(1), Hayat(1), Günlük(1), Yaşam(1), Gözlük(1), Takım(1)	11	11	12.8
11	Takım	Gatasaray(1), Beşiktaş(1)	2	2	2.34
TOPLAM			74		100

Tablo:2 incelendiğinde öğrenciler tarafından üretilen toplam 74 metaforun ortak özelliklerinden hareketle 11 kategori oluşturulmuştur. Öğrencilerin 6’sı (%7,02) felsefeyi araç olarak, 13’ü (% 15,21) felsefeyi yemek/yiyecek olarak, 19’su (% 22,23) felsefeyi kişi olarak; 6’sı (% 7.02) felsefeyi sorgulayan olarak, 6’sı (%7.02) felsefeyi yer/ mekan olarak,

4’ü (%4,68) felsefeyi karmaşa olarak 2’si (% 2,34) felsefeyi değişken olarak, 4’ü (%4,68) felsefeyi canlı olarak, 3’ü (%3,51) felsefeyi gereksiz olarak, 11’i (% 12,87) felsefeyi öznellik olarak, 2’si (%2,34) ise felsefeyi takım olarak algılamaktadır.

Kavramsal Kategoriler ve Analizleri

Lise öğrencilerinin “felsefe” kavramına ilişkin ürettikleri kavramsal kategorilere yönelik çözümlenmelere aşağıda belirtilmiştir.

Kategori 1: Araç Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 6 metafor (%7,2) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; Saltanat(1), araba(1), kütüphane (1), internet(1), ansiklopedi(1), top(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

- K53. “Felsefe araba gibidir; çünkü nereye çekersek oraya gider.”
K48. “Felsefe kütüphane gibidir; çünkü birçok bilgiyi içinde barındırır.”
K73. “Felsefe internet gibidir; çünkü bilgi kutusudur.”
K36. “Felsefe ansiklopedi gibidir; çünkü her bilgiyi barındırır.”

Kategori 2: Yiyecek/ Yemek olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 12 metafor (%15,21) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; Türlü yemeği(1), salata(1), çorba(1), su(1), yemek programı(1), maydanoz(2), pizza(1), kahve(1), nar(1), aşure(1), cacık(1),ıspanak(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

- K29. “Felsefe nar gibidir; çünkü bir çatı altında toplanır ama bir sürü taneciği vardır.”
K40. “Felsefe aşure gibidir; çünkü her şey vardır içinde.”
K20. “Felsefe ıspanak gibidir; çünkü düşünceleriyle insana güç verir”
K13. “Felsefe cacık gibidir; çünkü karışık ama lezzetlidir.”
K52. “Felsefe pizza gibidir; çünkü bütün farklı tadları içinde barındırır”
K56. “Felsefe kahve gibidir; çünkü her türlü sohbet her türlü mevzuya konu olur.”

Kategori 3: Kişi Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 10 metafor (%25,74) üretmişlerdir Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; anne(4), çocuk(4), Mustafa Topaloğlu (1), kız (2), sevgili(2), uzay(3), acun Ilıcalı(1), baba(1), kaynana(1), kadınlar(3) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

- K4. “Felsefe çocuk gibidir; çünkü her şeyi sorar ve merak eder.”
K15. “Felsefe kızlar gibidir; çünkü hiç anlaşılmaz.”
K23. “Felsefe baba gibidir; çünkü her şeyi sorgular.”
K25. “Felsefe kadın gibidir; çünkü şüphesidir.”
K17. “Felsefe kaynana gibidir; çünkü her şeye burnunu sokar”
K18. “Felsefe annem gibidir; çünkü her şeyi eleştirir ve sorgular”

Kategori 4: Yer/ mekan Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 4 metafor (% 4,48) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; girdap (1) labirent (1) kıta (1) uzay (3) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K34. “Felsefe girdap gibidir; çünkü içine girdin mi çıkamazsın”.

K68. “Felsefe labirent gibidir; çünkü içine giren çıkamaz.”

K32. “Felsefe kıtalar gibidir; çünkü her dalında, bölgesinde farklı bir bilgi yada teori vardır.”

K16. “Felsefe uzay gibidir; çünkü sonu belli değildir.”

Kategori 5: Sorgulayan Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 5 metafor (% 7,2) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; mit(1), futbol(1), dedektif(2), 5n-1k(1), matruşka(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K31. “Felsefe mit gibidir; çünkü konuyu en derinlemesine araştırır.”

K19. “Felsefe dedektif gibidir; çünkü sorgulayıcı ve şüphesidir.”

K43. “Felsefe matruşka gibidir; çünkü soru içinde soru arar.”

K44. “Felsefe 5n-1k gibidir; çünkü sürekli sorgular.”

Kategori 6: Karmaşa Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 4 metafor (% 4,68) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; doktor(1), dört bilinmeyenli denklem(1), Anarşizm (1), kum tanesi(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K50. “Felsefe doktor yazısı gibidir; çünkü anlaşılmaz.”

K51. Felsefe dört bilinmeyenli denklem gibidir; çünkü uzun ve karışık bir sürü fikirdir

K77. “Felsefe anarşizm gibidir; çünkü alayına karşı çıkar.”

Kategori 7: Değişken Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 2 metafor (% 2,34) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; mevsim(1), kıyafet(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

“Felsefe mevsim gibidir; çünkü bilgiler sürekli yenilenebilir.”

“Felsefe kıyafet gibidir; çünkü sürekli değişir.”

Kategori 8: Canlı Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 4 metafor (% 4, 68) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; inek(1), kuş(1), ahtapot(1), maymun(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K62. “Felsefe kuş gibidir; çünkü her türlü bilgiye konuya kanat çıkarır.”

K56. “Felsefe ahtapot gibidir; çünkü her konuyla her dalla ilgisi vardır.”

K6. “Felsefe maymun gibidir; her dala atlar.”

Kategori 9: Gereksizlik Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 3 metafor (% 3,51) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; gereksiz otlar(1), ot(1), bornozun cebi(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K.54. “*Felsefe ot gibidir; çünkü hiç işe yaramaz.*”

K.55. “*Felsefe bornozun cebi gibidir; çünkü saçma ve gereksizdir olmasa da olur.*”

Kategori 10: Öznellik Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 11 metafor (% 12, 87) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; tablo(1), perspektif(1), aşk(1), duygularımız(1), parmak izi(1),şarkı(1), hayat(1), günlük(1), yaşam(1), gözlük(1), takım(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K35. “*Felsefe tablo gibidir; çünkü insan ne anlama ve ne görmek isterse onu anlar ve onu görür.*”

K37. “*Felsefe perspektif gibidir; çünkü kişiden kişiye değişir.*”

K10. “*Felsefe aşk gibidir; çünkü karmaşık ve görecelidir.*”

K45. “*Felsefe şarkı gibidir; çünkü herkes farklı yorumlar.*”

K41. “*Felsefe günlük gibidir; çünkü herkes farklı şeyler yazar.*”

K21. “*Felsefe gözlük gibidir; çünkü takana göre değişir.*”

K22. “*Felsefe takım tutmak gibidir; çünkü herkesin bakış açısı farklıdır.*”

Kategori 11: Takım Olarak Felsefe

Lise öğrencileri “felsefe” kavramına yönelik bu kategoride 2 metafor (%2,34) üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların frekans dağılımları incelendiğinde; Galatasaray(1), Beşiktaş(1) şeklindedir. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar şöyledir:

K67. “*Felsefe Galatasaray gibidir; çünkü sarı ve kırmızının uyumu gibi zıtlıkları bir arada barındırır.*”

K66. “*Felsefe Beşiktaş gibidir; çünkü adamı kanser etse de sevmek gerekir.*”

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada 12.sınıflarda okuyan lise öğrencilerinin “felsefe” kavramına yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla, felsefenin öğrenciler için ne anlam ifade ettiği, felsefenin işlevselliği konusunda öğrencilerin düşüncelerinin ne olduğu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmaya 120 öğrenci katılmış; ancak 85 öğrenci felsefeye yönelik olarak 74 metafor üretmişlerdir. Felsefe kavramına yönelik öğrenciler birbirinden oldukça farklı metaforlar üretmekle birlikte, 35 öğrenci çeşitli nedenlerle geçerli metaforlar üretememiştir. Üretilen metaforların bazıları benzeyen/benzetilen arasında mantıksal bağı kurulamadığından dolayı, bazıları ise sadece benzeyen yazılıp benzetilen kısmı boş bırakıldığından dolayı; bazılarında ise benzetilen kısmı yazılıp benzeyen kısmı boş bırakıldığından dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Öğrencilerin geçerli metafor üret/e/meme nedenleri olarak ise; metafor kavramını tam olarak anlayamamaları olabileceği gibi öğrencilerin metafor için gerekli ilgi ve dikkati göstermemeleri de olabilir. Diğer taraftan soyut ve zor bir kavram olan felsefeye yönelik belirlenen süre zarfında tüm zihinsel gayretlerine rağmen geçerli bir metafor üretememeleri de diğer önemli bir neden de olabilir.

Öğrenciler tarafından üretilen toplam 74 metaforun ortak özelliklerinden hareketle 11 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler; araç olarak felsefe, yemek/yiyecek olarak felsefe, kişi olarak felsefe, sorgulayan olarak felsefe, yer/ mekan olarak felsefe, karmaşa olarak felsefe, değişken olarak felsefe, canlı olarak felsefe, gereksiz olarak felsefe, öznellik olarak felsefe, ve takım olarak felsefe şeklindedir.

Öğrencilerin felsefe kavramına yönelik çok sayıda denilebilecek (74) metafor üretmesi ve bunların 11 kategoride değerlendirilmesinin nedenleri olarak felsefenin içeriğinin oldukça geniş olması, felsefeye ilişkin farklı tanımlamaların olması ve felsefenin bir çok özelliğinin olması şeklinde ifade edilebilir. Diğer taraftan lise öğrencileri üzerine yapılan metafor çalışmaları incelendiğinde öğrenciler farklı kavram, olgu veya duruma ilişkin olarak farklı kategorilerde olmak üzere değişik sayıda metafor ürettikleri görülmektedir. Aydın (2010)'nın lise öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu metafor çalışmasında öğrenciler 8 farklı kategoride 44 geçerli metafor üretmiştir. Yapıcı (2014)'nin lise öğrencilerinin biyoloji kavramına yönelik algılarını belirlemek için yaptığı çalışmada öğrenciler biyolojiye yönelik 8 farklı kategoride 36 metafor oluşturmuştur. Gür vd., (2014)'nin lise öğrencilerinin matematik kavramına yönelik algılarını belirlemek için yaptığı çalışmada ise öğrenciler matematik kavramına yönelik 6 kategoride 88 geçerli metafor üretmiştir. Pilav ve Üsten (2013)'in yaptığı çalışmada ise lise öğrencileri edebiyat kavramına yönelik 6 kategoride 88 geçerli metafor üretmiştir.

Kavramsal kategoriler incelendiğinde en yüksek orana sahip kategori (%22,23) “kişi olarak felsefe” kategorisidir. Bu kategorinin en yüksek oranda çıkması aslında felsefenin tanımı ve özellikleri ile örtüşmektedir. Öğrencilerin bu kategoride ürettikleri her bir metafor felsefenin tanımı veya özelliği ile ilişkilendirilebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğrencilerin felsefenin özellikleri konusunda bir farkındalığa sahip oldukları sonucuna ulaşabiliriz. “Felsefe çocuk gibidir; çünkü her şeyi sorar ve merak eder.” “Felsefe baba gibidir; çünkü her şeyi sorgular.” “Felsefe kadın gibidir; çünkü şüphedir.” “Felsefe annem gibidir; çünkü her şeyi eleştirir ve sorgular.” Bu kategori de üretilen metaforlar, şüphe, sorgulama, merak ve eleştiri gibi felsefenin doğasında var olan temel özellikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aristo'nun bütün insanlar bilmek ister deyişi, felsefenin insanların bilme merakını giderme özelliğini, Sokrates'in ise “sorgulanmamış bir hayat hiç yaşanmamıştır” deyişi ise felsefenin eleştirme ve sorgulama özelliğini ortaya koymaktadır (Arslan, 2006).

Kavramsal kategoriler incelendiğinde felsefenin öznellik olarak algılandığı kategori yüksek bir orana (%22,2) sahiptir. Öğrenciler felsefe kavramına yönelik orijinal ve yaratıcılık gerektiren metaforlar üretmişlerdir. Bu metaforlar her bir kategoride bulunmakla birlikte öznellik kategorisinde daha yoğun olduğu görülmektedir. Kategoriler incelendiğinde “Felsefe şarkı gibidir; çünkü herkes farklı yorumlar” “Felsefe tablo gibidir; çünkü insan ne anlama ve ne görmek isterse onu anlar ve onu görür.” “Felsefe perspektif gibidir; çünkü kişiden kişiye değişir.” “Felsefe aşk gibidir; çünkü karmaşık ve görecelidir.” Gibi üretilen metaforlar felsefenin öznelliğine vurgu yapmaktadır. Felsefenin en önemli özelliği kişisel bir uğraş alanı olması, bilimde olduğu gibi herkesin üzerinde uzlaşacağı doğruların bulunmamasıdır. Çünkü felsefede doğru/ yanlış gibi değerlendirmeler yoktur. Sadece ortaya atılan düşünceler vardır ve bu düşüncelerin ise kendi içinde bir tutarlılığı olmalı ve çelişkiye yer vermemelidir. Diğer taraftan ise ortaya atılan her düşüncenin ise bir gerekçesi, bir dayanak noktasının olması gerekmektedir. Arslan (2006) göre felsefe, öznellik ve kişisel bir faaliyet alanı olarak hiçbir olay yada yasa ileri sürmediği gibi klasik anlamda nesnel ve evrensel bir gerçeklikte değildir.

Öğrencilerin felsefe kavramına ilişkin olarak üretmiş olduğu kavramlar incelendiğinde felsefenin gereksiz olarak algılandığı (%3) kategorinin varlığı bu araştırma da dikkat çeken bir diğer husus olarak değerlendirilebilir. Bu durum, öğrencilerin bireysel ilgi ve felsefeye atfettiği değerden kaynaklanabileceği gibi böyle bir algının oluşmasında sosyo-kültürel faktörler de etkili olmuş olabilir. Metaforların dilin ötesinde kültürel, sosyal ve kültürel boyutları da bulunmaktadır. Metaforların oluşmasında fiziksel, sosyo-kültürel ve bireysel yaşantı etkili olmaktadır (Uğur, 2003). Kızıltan (2012) ise felsefe öğretimi sürecinde, insanı ilgilendiren demokrasi, adalet, iyilik, güzellik vb. kavramların güncel yaşamdan uzak olarak sadece kavramsal çerçeve de ele alınması öğrenciler için felsefenin sıkıcı ve işlevsel olmayan bir bilgi şeklinde algılanmasına neden olduğunu belirtmektedir. Felsefe bireysel ve toplumsal düzlemde insana birçok katkılar sağlamaktadır. Solak (2006) bu katkıları şöyle sıralamaktadır; İnsanların hayatın anlamını ve amacını belirlemede bu doğrultuda eylemlerini yönlendirmesinde ve aklını daha iyi kullanma becerisi kazanmasında; insanın kendini tanıması, anlaması, evrendeki yeri hakkında gerekli bilgilere ulaşmasında; hayatı nasıl yaşanması gerektiği konusunda açık bilgiler ve değerlendirmelerde bulunulmasında; insanın hayatını daha anlamlı ve amaca yönelik olmasında, sosyal düzeninin, yaşamın, kurumların olayların, değişimin tüm boyutları anlaşılmasında sağlar. Yılmaz vd. (2005)’i felsefenin bireylere farklı görüşlere saygılı olmada, demokratik tutum ve davranışların kazandırılmasında, bireyin kendini ifade etmesinde ve düşüncelerini netleştirmesinde önemli katkılar sağlayacağını belirtmiştir. Felsefe, insana bilgeliğin yolunu göstererek onu hiç olmaktan kurtaran araştırma, soruşturma ruhunu, önemli sorular sorma ve onlara ciddi olarak cevaplar arama özelliğini anlamlandırma, yorumlama ve değerlendirme etkinliğini, erdemli olma ve mutlu yaşamanın imkanı sağlar (Arslan, 2006).

Yer/ mekan olarak felsefe kategorisinde öğrenciler 4 metafor üretmişlerdir. Lise öğrencilerine yönelik metafor çalışmaları incelendiğinde Korkmaz ve Bağçeci (2013)’nin çalışmasında lise öğrencileri üniversite kavramına yönelik mekan kategorisinde 14 metafor geliştirmişlerdir. Aydın (2010)’ın çalışmasında lise öğrencileri coğrafya kavramına yönelik mekânın ifadesi olarak coğrafya kategorisinde 34 metafor üretmişlerdir. Sonuç olarak metaforlar lise öğrencilerinin ‘‘felsefe’’ kavramına ilişkin algılarını açıklamada önemli bir araştırma aracı olarak kullanılabilirliği sonucuna varılmıştır.

5. ÖNERİLER

Felsefede metaforlar karmaşık, soyut olan kavram ve konuların öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılmasına ve kavranmasına imkân tanır. Metaforlar, tartışma, beyin fırtınası, yaratıcı drama, teknikleriyle beraber kullanılarak felsefenin daha eğlenceli ve zevkli hale gelmesi sağlanabilir. Diğer taraftan felsefede metaforların kullanılması öğrencilerin felsefe kavramına ilişkin zihinsel yapılarını ortaya koymada öğrencilerin karıştırması muhtemel kavramları düzeltmede veya tamamlamada önemli bir öğretimsel araç olarak değerlendirilebilir (Saban, 2008).

Felsefe de kavramların öğretilmesinde (özellikle bilgi felsefesi ve varlık felsefesinde geçen kavramlar için) kavram yanlışlarının tespit edilmesinde ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin belirlenmesinde öğretmenler metaforlardan yararlanabilirler.

Öğrencilerin felsefeye yönelik olarak üretmiş oldukları metaforlardan yola çıkarak öğrencilerin derse yönelik tutumları konusunda da çıkarımlarda bulunabiliriz. Metaforların duyuşsal ve bilişsel özellik taşıdığı (Lakoff, 2009) düşünüldüğünde felsefeye yönelik üretilen metaforlar ile felsefe dersine yönelik tutum ve akademik başarı arasındaki ilişki de araştırılabilir.

Felsefenin öneminin öğrenciler tarafından fark edilmesini sağlayabilmek için, felsefenin işlevselliğini ön plana çıkartıldığı ve felsefenin günlük hayatla bağının kurulabilmesine imkân sağlayan faaliyetlerin yapılması planlanabilir.

Bu çalışma lise öğrencilerinin felsefe kavramına ilişkin olarak üretmiş oldukları metaforların belirlenerek felsefe öğretimini kolaylaştırmaya yöneliktir. Benzer şekilde liselerde felsefe grubu adı altında okutulan, sosyoloji, psikoloji ve mantık derslerine yönelik metafor çalışmaları da yapılabilir. Son olarak yapılan bu çalışmaya benzer şekilde farklı lise türlerindeki öğrencilere yönelik metafor çalışmaları yapılarak felsefe kavramına yönelik zengin ve değişik metaforların ortaya çıkarılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Arslan M. M. & Bayrakçı M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 171,100-108
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory& Practice)*,10(3), s.1293-1322.
- Aydın, F. (2011). Üniversite Öğrencilerinin ‘‘Çevre’’ Kavramına İlişkin Metaforik Algıları The Metaphoric Perceptions Of University Students Towards ‘‘Environment’’ Concept. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26).
- Aydın, İ. H. (2006). Bir felsefi metafor yolda olmak. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5 (4).
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar (mecazlar) yardımıyla analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: school perceptions of students, teachers and parents from four selected schools (in Ankara)*. A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements for The Degree of Doctor of Educational Science, METU, Ankara Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*,29, 431-444.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Coşkun, M. (2010). High school students’ metaphors towards climate concept according to gender variable. *Educational Research And Review*, 14,08.2015 tarihinde <http://www.academicjournals.org/ERR/PDF/Pdf%202010/N> adresinden alınmıştır.
- Çalışkan, N. (2009). Metaforların izinde bir yazarın kavramlar dünyasına giriş: *Cemil Meriç’in bu ülkesinde kitap metaforları*. *Dil Araştırmaları*. 4, 87-100.
- Deant-Read, C. H.,& Szokolszky, A. (1993). Where do metaphors come from? *Metaphor and Symbolic Activity*, 8(3), 227-242.
- Derman, A. (2014) Lise öğrencilerinin kimya kavramına yönelik metaforik algıları *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* 9(5),749-776.
- Draaisma, D. (2007). *Metaphors of memory: A history of ideas about the mind* (Çev. G. Koca). İstanbul: *Metis Press*
- Döş, İ. (2010) Aday Öğretmenlerin Müfettişlik Kavramına İlişkin Metafor Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 607-629.
- Eraslan, L.(2011). Sosyolojik metaforlar. *Akademik Bakış*,27, 1-22.
- Fretzin, L. (2001). Metaphors in teaching. 10.07.2015 tarihinde [http://lrs.ed.uiuc.edu/students/fretzin/EPL11q5 Metaphors.htm](http://lrs.ed.uiuc.edu/students/fretzin/EPL11q5%20Metaphors.htm) adresinden alınmıştır.
- Girmen, P. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gür, H.,Hangül, T. &Kara A. (2014) Ortaokul ve lise öğrencilerinin ‘‘matematik’’ kavramına ilişkin sahip oldukları metaforların karşılaştırılması *International Journal Of Social Science* Doi Number:Http://Dx.Doi.Org/10.9761/Jasss2333 Number: 25(I), 427-444.
- H. G. Topdemir (2009) *Türk Kütüphaneciliği* 23(1) (2009), 119-133

- Hilav, S. (1985) *100 soruda felsefe el kitabı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kızıltan, Ö. (2012) Felsefe öğretimi sorunları ve yeni yaklaşımlar, *Eğitim ve Öğretim Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 335-352
- Keklik, N (1990) *Felsefede metafor*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi.
- Keklik, N. (1984). Felsefe bakımından metafor. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi*, (25).
- Koç E. (2009) Felsefe nedir? *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of the Institute of Social Sciences*,3, 221-231.
- Korkmaz F. & Bağçeci B. (2013) Lise öğrencilerinin “üniversite” kavramına ilişkin metaforik algıların incelemesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 187-204.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2007) *Metaforlar: hayat, anlam ve dil* (Çev: Gökhan Yavuz Demir) Ankara: Paradigma.
- Marshall, J. (2010). Five ways to Integrate: Using strategies from contemporary art. *Art Education*, 63(3), 13-19.
- Martinez, M. A., Sauleda, N., & Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17(8), 965-977.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. (Çev: Gündüz Bulut) İstanbul: Mess
- Osborn, M. (1997). “The Play of Metaphors”. *Education*, 118 (1).
- Pilav, S., Üstten, U.A. Lise öğrencilerinin edebiyatla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi üzerine bir araştırma *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* 8(8), 1073- 1085.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmen adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri*. 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. & Saban A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 6(2), 461-522
- Sözer, Ö. (2009). *Felsefenin Abc'si (4. Baskı)*. İstanbul: Say Yayınları.
- Strenski, E. (1989). Disciplines and communities, armies and monasteries and the teaching of composition. *Rhetoric Review*, 8(1), 137-146.
- Şeyihoğlu, A., & Gencer, G. (2011). Hayat Bilgisi öğretiminde “metafor” tekniğinin kullanımı. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8(3), 83-100.
- Tompkins, P., & Lawley, J. (2002). *The magic of metaphor*. The Caroline Newsletter, March.
- Uğur, N. (2003). *Anlambilim*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Yapıcı, Ü. İ. (2015) Lise öğrencilerinin biyoloji kavramına ilişkin metaforik algıları *Electronic Journal Of Social Sciences* 14(55), 139-147. Issn:1304-0278.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Z., Cihan, M., & Şahin, Ç. (2005). Felsefe öğretmenlerinin öğretim yöntemlerini kullanma düzeylerinin öğretmen öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 199-213.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The word metaphor has emerged by differentiation of the word ‘‘metapherein’’, which means ‘‘transfer’’ in Greek. Meta means ‘‘change’’ and pherein means ‘‘endure’’. Today, it is used as close relationships between two objects, events or situations (Draaisma, 2007; Levine, 2005). Metaphor is the attempt of individuals to establish new connections between concepts by associating known to the unknown (Aydoğdu, 2008). The concept of metaphor can be considered as a powerful mental tool that can be used to understand an abstract or theoretical concept or complex phenomenon (Sabanet al., 2006).

Metaphor can be defined as using another term corresponding to the word, term or phenomenon to be described to offer a better and more concrete explanation. The purpose of using metaphors, which means describing something in another way, in philosophy is making a statement more beautiful, making a complex subject or concepts more understandable or contributing to make them clearer to understand (Aydın, 2006). In the history of philosophy, metaphors have been used to put philosophy forward in a constructive manner that can be easily understood by eliminating the dark and fuzzy parts that cannot be understood. Considering especially challenges in the understanding of the philosophy, the need for metaphors will be better understood (Aydın, 2006). As a result of this requirement, metaphor method has been used even by the philosophers of ancient history. In this regard, we can give the following examples; Socrates believed that the human spirit is similar to wax, Plato believed that the state is similar to humans and his famous cave metaphor (Keklik, 1990).

Considering the literature, no study investigating the metaphor perceptions of high school students towards the concept of philosophy has been conducted yet. This study will contribute to the literature by presenting the perceptions and thoughts of high school students towards the concept of philosophy. The purpose of this study is presenting the perceptions of high school students towards the concept of ‘‘philosophy’’ through metaphors. The following questions are tried to be answered. How high school students explain their perceptions about ‘‘philosophy’’? 2. In which categories the metaphors used towards the concept of ‘‘philosophy’’ can be collected?

2. Method

A total of 120 students from Kahramanmaraş Anatolian High School were included in the study. Purposive sampling technique was utilized in sample selection. All students took the course of philosophy in an academic year. Since they have taken this class as a mandatory course in the 11th grade, students were selected from 12th grade. Each 12th grade student included in the study was given a paper stating that ‘‘philosophy is like..... because’’ in order to reveal their metaphors towards the concept of ‘‘philosophy’’. Then, an explanation was provided about what metaphor is and they were informed about the purpose of the study. They were told that these papers were not going to be graded, so they were encouraged to give information in a comfortable manner. They were asked to express their thoughts by focusing on one metaphor. They were given 40 minutes to complete the study. Analysis of the data was performed in three stages. First, descriptive analysis of the sources of metaphors were performed and presented in tables. The frequency of use of these sources of metaphors used by the students was also given. In the second stage, the subject source of the metaphor and the relationship between them were investigated and subjected to elimination. In this

stage, the answer that are considered to be unnecessary and not contributing to the understanding of philosophical concepts were excluded from the scope of the analysis.

At the beginning of the study, 120 high school students were asked to develop a metaphor. However, the metaphors developed by only 85 students were included in the study. The remaining metaphors developed by 35 students were excluded from the study since they contain definitions, include more than one metaphors and they don't have any logical reasoning.

3. Findings, Discussion and Results

High school students developed 74 metaphors about the concept of "philosophy". The first two metaphors are "mother", "child" (f = 4, 4.70%), "space", "woman" (f = 3 3, 3.52%), respectively.

As a result of the study, 11 categories based on common features of 74 metaphors produced by the students were created. 6 students (7.02%) perceived philosophy as a tool, while 13 students (15.21%) perceived as food, 19 students (22.23%) perceived as a person, 6 students (7.02%) perceived as questioner, 6 students (7.02%) perceived as a place or location, 4 students (4.68%) perceived as confusion, 2 students (2.34%) perceived as unnecessary, and 11 students (12.87%) perceived as subjectivity and 2 students (2.34%) perceived as a team, respectively. As a result metaphors of high school students ' ' philosophy ' ' the statement concluded that perceptions of the concept has been used as an important research tool.

In this study, students created different and creative metaphors towards the concept of philosophy with a wide content and definition. Philosophy and metaphor concepts have quite similar processes. Because both of them include activities requiring an intense concentration and thought. 120 students participated in the study, but only 85 of them created metaphors for philosophy. Although students created metaphors different from each other, 35 students couldn't create valid metaphors due to some reasons. This might be due to the misunderstanding of the concept of metaphor or they may not show the necessary interest or attention. On the other hand, the limited time given them to create a metaphor for philosophy, which is an abstract and difficult concept, may be another reason. Students created 74 valid metaphors for the concept of philosophy, which is an abstract term and it is very difficult to associate with daily life. This indicates that creativity and analogy abilities of high school students are very strong. It is necessary to use educational methods that allow students to establish the relationship between philosophy and daily life and reveal the functionality of philosophy, in order to show that philosophy is not an unnecessary and unimportant activity. Metaphors can be used to teach philosophy concepts (especially for concepts used in epistemology and ontology), determine misconceptions and identify students' readiness. Metaphors allow students to have a better understanding of abstract and complex concepts in philosophy. Metaphors can be used to have more fun and enjoyable philosophy teaching with discussions, brainstorming and creative drama methods. The purpose of this study is presenting the perceptions of high school students towards the concept of "philosophy" through metaphors. Similarly, metaphor studies can be conducted to determine the use of them in other courses such as sociology, psychology and logic.